

Psykiatri

Sexologisk Klinik
PC København

REGION

Behandling i Danmark af personer med transseksuelle symptomer.

- Annamaria Giraldi, Overlæge, Ph.d
- Jørgen Bech-Jessen, psykolog, lektor

Behandlingsteam. Transseksualitet

- Sexologisk Klinik, Psykiatrisk Center København
 - 2 overlæger, 2 afdelingslæger, 2 reservelæger, 4 psykologer
- Gynækologisk Klinik, Rigshospitalet
 - 1 overlæge, 1 afdelingslæge
- Klinik for Plastikkirurgi, Brystkirurgi og Brandsårsbehandling, Rigshospitalet
 - 1 overlæge

Sundhedssystemet's funktioner

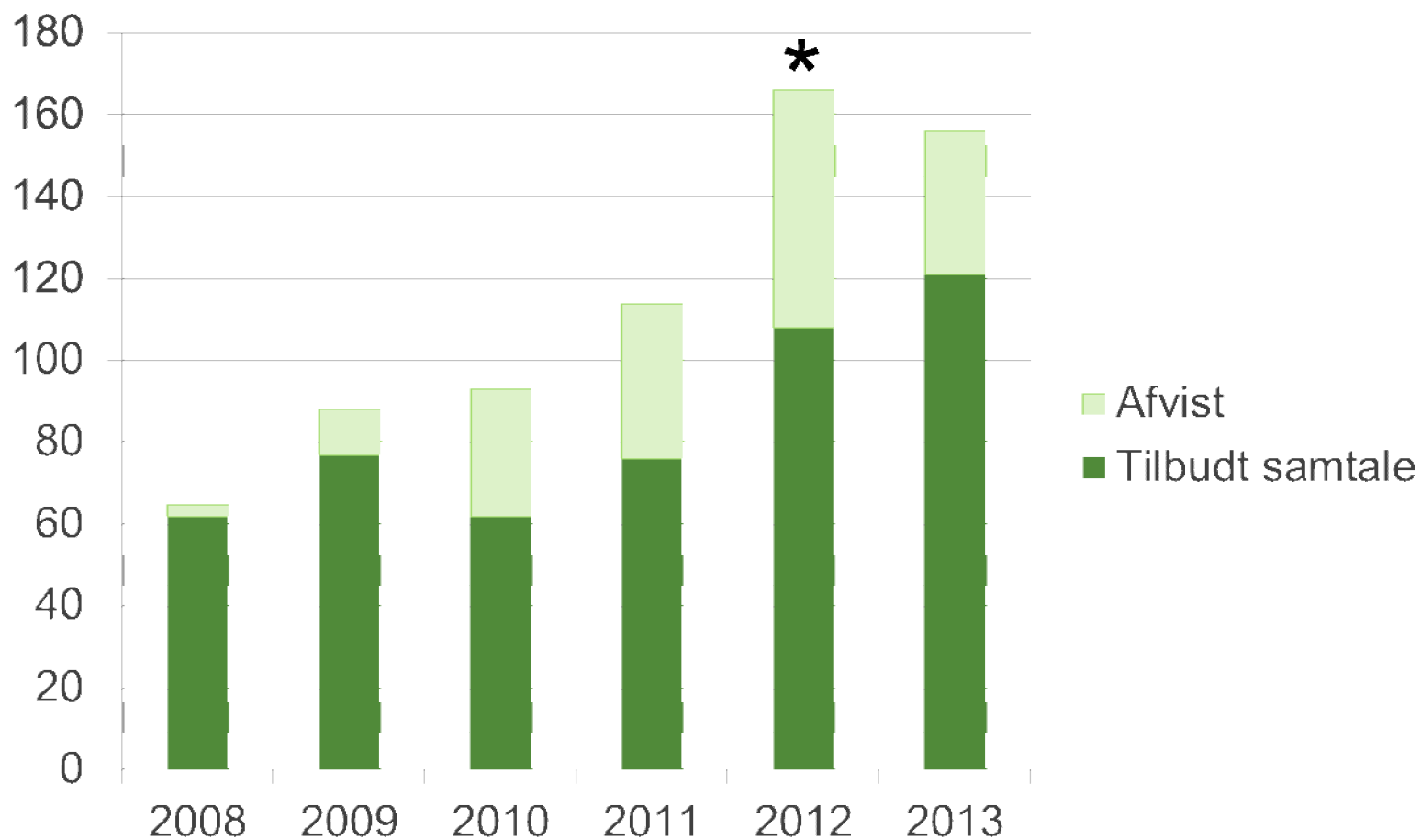
- På baggrund af lovgrundlag og retningslinier:
 - Diagnosticering, udredning og observation
 - Hormonbehandling
 - Fjernelse af bryster
 - Kastration
 - Navneændring
 - X i passet

Vurdering

- Er personen transseksuel?
- Er der noget, der taler imod personens ønske om kønsskifte? (psykiatrisk, somatisk, socialt)
- Er personen ordentligt informeret om indgreb, hvad der kan forventes og risici og bivirkninger?

Antal personer med kønsidentitetsproblematik henvist til Sexologisk Klinik

* En del henvist fra hormonbehandling andet sted

Antal tilbudt samtale i Sexologisk Klinik

Forløb

- Indledende samtale
- Udredning (7 uger)
- 1. Observationsforløb ($\frac{1}{2}$ -1 år fra udredningsforløb starter)
- Henvisning til hormoner og fjernelse af bryster
- 2. Observationsforløb (cirka 1 år)
- Henvisning til kastration/nedre kirurgi efter ansøgning

- Ikke krav om kirurgi for at indgå i forløb.
- Hele forløbet:
 - Navneerklæring, X i passet

Udredningsforløb Pilotprojekt fra januar 2013

- Udredningsforløb (7 uger)
 - Samtaler med psykolog og psykiater
 - Udredning omkring kønsidentitet og ønske om kønsskifte
 - Legemlig undersøgelse, screening for somatisk lidelse
 - Screening for psykisk lidelse
 - Laboratorieundersøgelser af kønshormoner, kromosomanalyse mm.
 - Pårørendesamtale
 - Indhentning af udtalelser fra tidligere og nuværende behandlere
 - Fotos fra barndom til nu

Efter udredningsforløb – flere muligheder

- Psykologisk test og yderligere samtale mhp. hormonbehandling. Beslutning tages ½-1 år efter begyndt udredningsforløb.
- Rådgivende samtaler,
- Afsluttes
- Afslutter sig selv

Udrednings/observationsforløb

- Første år
 - Samtaler med psykolog /psykiater
 - Legemlig undersøgelse
 - Pårørendesamtale
 - Psykologisk testning
 - Laboratorieundersøgelser af kønshormoner, kromosomanalyse mm.
 - Indhentning af udtalelser fra tidligere og nuværende behandlere
 - Fotoer fra barndom til nu
 - Evt. konsultation hos plastikkirurg mhp oplysning om operationsmuligheder
 - Skal leve fuldtids som det modsatte køn
- Beslutningskonference - hormoner/mastektomi

Observationsforløb

- Andet år
 - Månedlige samtaler.
 - Følger udvikling efter start af hormonbehandling
 - Information om kirurgiske muligheder
- 2. Beslutningskonference.
- Ansøger sundhedsstyrelsen om lov til kastration
- Henvisning til kirurgi, hvis der gives tilladelse til kastration
- Kastration og evt. tildannelse af ydre kønsorganer

Vejledning om kastration mhp kønsskifte

3.2 Erklæringens indhold

- En erklæring vil typisk indeholde følgende oplysninger:
 - Navnet på den læge og andre behandlere patienten har haft kontakt med i forbindelse med observationsforløbet,
 - varighed af ansøgerens kontakt til den læge og andre behandlere, der har stået for observationsforløbet,
 - psykologiske tests, herunder navn og stillingsbetegnelse på den person der har stået for testene,
 - kontakt med andre afdelinger
 - samt kontakt med andre relevante personer/institutioner.
- Endvidere skal erklæringen indeholde oplysning om:
 - Sociale forhold,
 - legemlige sygdomme,
 - medicin- og alkoholforbrug, herunder misbrug,
 - tidligere og nuværende psykiske tilstand,
 - seksuel udvikling,
 - kønsskifteønsket (ansøgerens og andres oplysninger, forløbet indtil nu etc.),

Vejledning om kastration mhp kønsskifte

3.2 Erklæringens indhold

- Endvidere skal erklæringen indeholde oplysning om: (fortsat)
 - pårørendesamtale (med ansøgerens forældre eller en slægtning der har kendt ansøgeren livslangt og med nuværende betydningsfulde personer i ansøgerens liv),
 - kønshormonbehandling,
 - psykologisk undersøgelse, (eventuelt flere, konklusion af undersøgelsen, eventuelle kommentarer til undersøgelsen af den der udarbejder erklæringen),
 - objektiv legemlig undersøgelse,
 - objektiv psykisk undersøgelse,
 - samlet konklusion. Et kort resume, ansøgerens holdning til kønsskifteønsket, reaktion på eventuelt afslag. Ansøgerens reaktion på kønshormonbehandling, både psykisk og fysisk. Testpsykologisk og klinisk indtryk. Lægens vurdering af kønsskifteønsket, herunder hvad taler for og imod, og om nuværende genitalia m.m. medfører betydelige sjælelige lidelser,
 - samt en vurdering af, hvorledes ansøgeren vil klare en eventuel kønsmodificerende behand., herunder ansøgerens mentale ressourcer.

Sundhedsloven

Lov nr. 546 á 24 juni 2005 - Afsnit VIII - kap 33

Kastration

§ 115. En person kan få tilladelse til kastration, herunder med henblik på kønsskifte, hvis **ansøgerens kønsdrift medfører betydelige sjælelige lidelser eller social forringelse.**

Stk. 2. En person kan få tilladelse til kastration, hvis ansøgerens kønsdrift udsætter denne for at begå forbrydelser.

Stk. 3. **Kastration af personer under 21 år må ikke tillades, medmindre ganske særlige grunde taler derfor.**

§ 116. Tilladelse til kastration gives af ministeren for sundhed og forebyggelse.

.....

§ 117. Ministeren for sundhed og forebyggelse kan fastsætte regler om ansøgning om kastration og om behandlingen af sager herom.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

• 2. Betingelser

- Efter sundhedslovens § 115 kan der gives tilladelse til kastration herunder med henblik på kønsskifte, såfremt ansøgerens nuværende genitale køn medfører **betydelige sjælelige lidelser eller social forringelse**. Derudover forudsættes det bl.a., at ansøgerens **ønske om kønsskifte er vedholdende**, og at ansøgeren **kan overskue konsekvenserne af et kønsskifte**. Typisk vil der inden ansøgning indsendes foreligge **en observationsfase, der sædvanligvis strækker sig over mindst 2 år**. Begrundelsen for kravene er, at der er tale om et omfattende og irreversibelt indgreb.
- Kastration er i sig selv ikke tilstrækkelig grundlag for anerkendelse af et kønsskifte, med hvad deraf følger som fx personnummerskift.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

- 3. Fremgangsmåden ved anmodning om kastration i forbindelse med kønsskifte
 - **Ansøgeren skal sende sin ansøgning** om tilladelse til kastration med henblik på kønsskifte til Sundhedsstyrelsen
 - Kønsskifteområdet er klassificeret som en **højt specialiseret behandlingsform**, hvorfor det af Sundhedsstyrelsens Vejledning om specialeplanlægning og lands- og landsdelsfunktioner i sygehusvæsenet vil fremgå hvilket/ hvilke steder, der kan varetage denne behandlingsform.
 - **Sundhedsstyrelsen giver som udgangspunkt ikke tilladelse til kastration med henblik på kønsskifte, medmindre ansøgeren i nogle år har gennemgået et observationsforløb** på en af de afdelinger/klinikker, som ifølge specialeplanlægnings-vejledningen er tillagt kompetence til at varetage denne vurdering og behandlingsform.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

- 3.1 Indhentelse af erklæring
 - **Styrelsen indhenter en erklæring** vedrørende ansøgeren fra den afdeling/ klinik, der har stået for observationsforløbet. Erklæringen forelægges herefter for Retslægerådet med henblik på en vurdering af ansøgeren. Når retslægerådets udtalelse foreligger, bliver ansøgeren partshørt og styrelsen tager herefter endelig stilling til ansøgningen.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

- 3.3 Praktiske forhold efter indgrebet
 - Når kastration og kønsmodificerende indgreb er foretaget, underrettes SST herom af den læge/afdeling der har foretaget indgrebene samt af ansøgeren selv. Styrelsen anerkender herefter, at ansøgeren har skiftet køn.
 -Styrelsen sørger samtidig for.... at den pågældende får et nyt personnummer, der svarer til det nye køn.
 - Ansøgeren kan få ændret sit fornavn i overensstemmelse med sit nye køn.ansøgeren henvender sig til kordegnen i sit bopælssogn medbringende en kopi af brev fra SST, hvorefter det fremgår, at styrelsen har anerkendt kønsskiftet.
 - Herefter har ansøgeren mulighed for at få udstedt pas, kørekort, fødselsattest og lignende legitimationsdokumenter med sit nye køn, navn og personnummer.
 - **Ansøgeren betragtes således på alle måder som en person af det nye køn.**
 - Udgifterne i anledning af kastration afholdes efter sundhedsloven § 246 af staten.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

- 4. Anerkendelse af kønsskifte foretaget i udlandet
 - Det er **Sundhedsstyrelsen**, der tager stilling til anerkendelse af **kønsskifte foretaget i udlandet**.
 - Afgørelsen om anerkendelse af et udenlandsk kønsskifte vil altid bero på en **konkret vurdering**.
 - Der skal således forelægge en **erklæring fra den opererende læge**, samt en **erklæring fra en dansk speciallæge i gynækologi**, som har foretaget en klinisk undersøgelse af personen, indvendig såvel som udvendig. Sundhedsstyrelsen kan endvidere indhente yderligere oplysninger, såfremt det i den konkrete sag skønnes nødvendigt.

Vejledning om kastration med henblik på kønsskifte nr. 10077 af 27. november 2006

- 4. Anerkendelse af kønsskifte foretaget i udlandet - fortsat
 - Det er en forudsætning for at anerkende et juridisk kønsskifte **fra mand til kvinde**, at følgende er opfyldt:
 - – Kønnskirtlerne er fjernet (orchidektomi)
 - – penis er fjernet (penektomi)
 - – og sædvanligvis at vaginoplastik og tildannelse af kønslæber er foretaget.
 - Der bør endvidere foreligge oplysninger om den pågældendes hormonale status.
 - Ved anerkendelse af et juridisk kønsskifte **fra kvinde til mand** kan forholdene variere. Det er dog en forudsætning for kønsskiftet, at både livmoder og begge æggestokke er fjernet.
 - Der bør tillige foreligge oplysninger om den pågældendes hormonale status.

Navneloven

(lov nr. 524 af 24. juni 2005, som ændret ved lov nr. 435 af 14. maj 2007 og lov nr. 350 af 6. maj 2009)

- § 13. ...
- Stk. 2. Et fornavn må ikke betegne det modsatte køn i forhold til den, der skal bære navnet.
- Stk. 3. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om, at **personer, der er transseksuelle eller ganske må ligestilles hermed, ikke er omfattet af forbuddet i stk. 2.**

Familiestyrelsen bekendtgørelse nr. 438, af 11. maj 2007 (navnebekendtgørelsen)

Transseksuelle

§ 13. For personer, som ikke har gennemgået et kønsskifte, men som af Rigshospitalets Sexologiske Klinik vurderes at **være transseksuelle**, kan der gøres undtagelse fra kravet om, at et navn ikke må betegne det modsatte køn, jf. navnelovens § 4, stk. 4, § 7, stk. 2 og § 13, stk. 2.

Stk. 2. Hvis vurderingen fra Rigshospitalets Sexologiske Klinik giver anledning til tvivl om, hvorvidt en person er transseksuel, kan der indhentes supplerende udtalelse fra Retslægerådet.

Stk. 3. Sager om undtagelse fra kravet om, at et navn ikke må betegne det modsatte køn, jf. stk. 1, behandles af statsforvaltningen.

X i pas

- I 2010 blev der skabt mulighed for, at personer, som af Rigshospitalets Sexologiske Klinik vurderes at være **transseksuelle, eller ganske at ligestille med transseksuelle**, kan få tilladelse til at få et **X (som udtryk for transkønnethed)** som kønsbetegnelse i passet i stedet for M (male) eller F (female).
- Efter en række samtaler kan **SK skrive erklæring til Politimesteren** med henblik herpå.

Sundhedsloven

Lov nr. 546 á 24 juni 2005 - Afsnit VIII - kap 33

Kastration

§ 115. En person kan få tilladelse til kastration, herunder med henblik på kønsskifte, hvis **ansøgerens kønsdrift medfører betydelige sjælelige lidelser eller social forringelse.**

Stk. 2. En person kan få tilladelse til kastration, hvis ansøgerens kønsdrift udsætter denne for at begå forbrydelser.

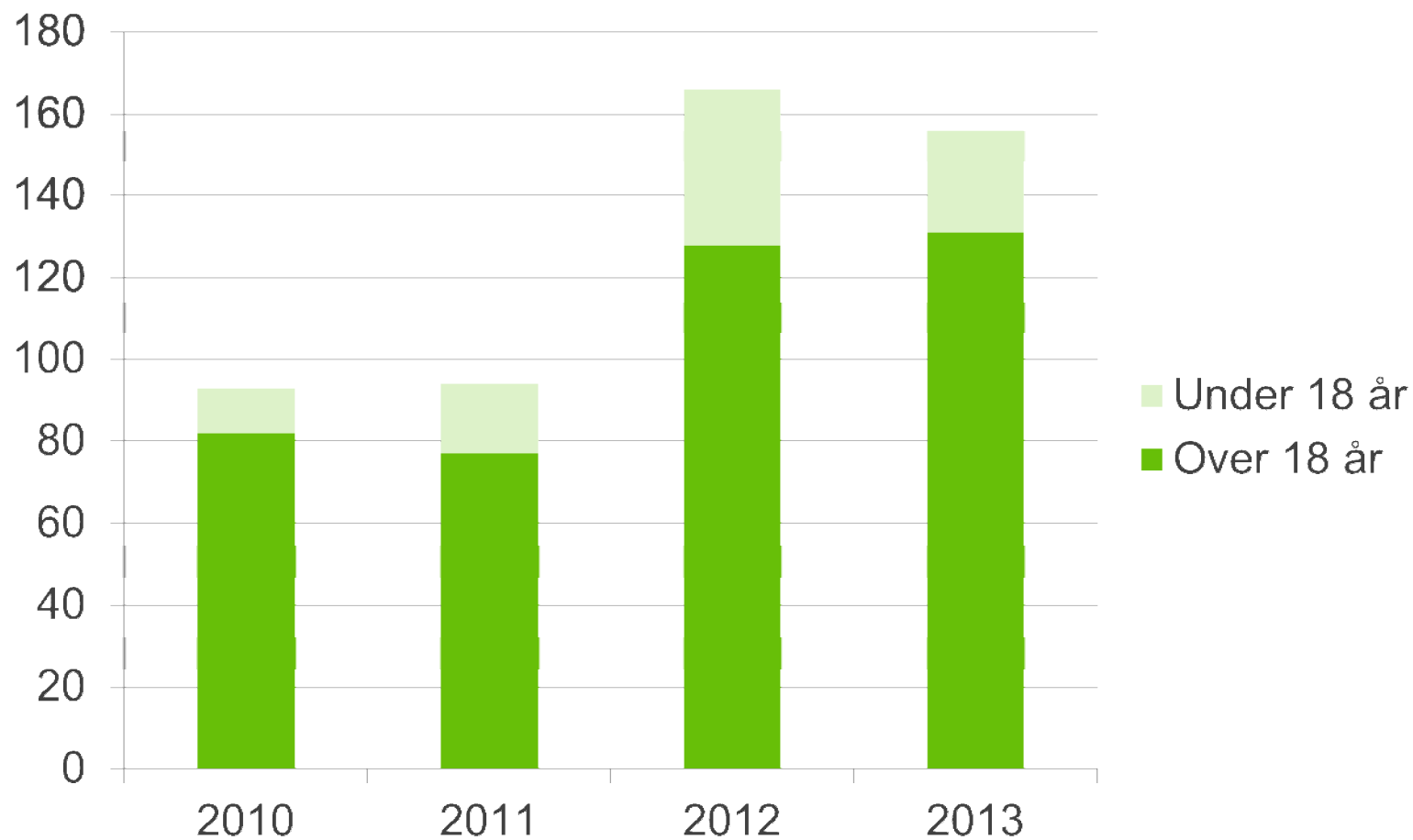
Stk. 3. **Kastration af personer under 21 år må ikke tillades, medmindre ganske særlige grunde taler derfor.**

§ 116. Tilladelse til kastration gives af ministeren for sundhed og forebyggelse.

.....

§ 117. Ministeren for sundhed og forebyggelse kan fastsætte regler om ansøgning om kastration og om behandlingen af sager herom.

Henviste under 18 år

Pakkeforløb januar 2013

Udredning 6 måneder

Fortsætter med psykologisk testning mm, derefter afholdes 1. beslutningskonference mhp hormonbehandling/mastektomi og derefter 2. år af observ.forløb (TS)

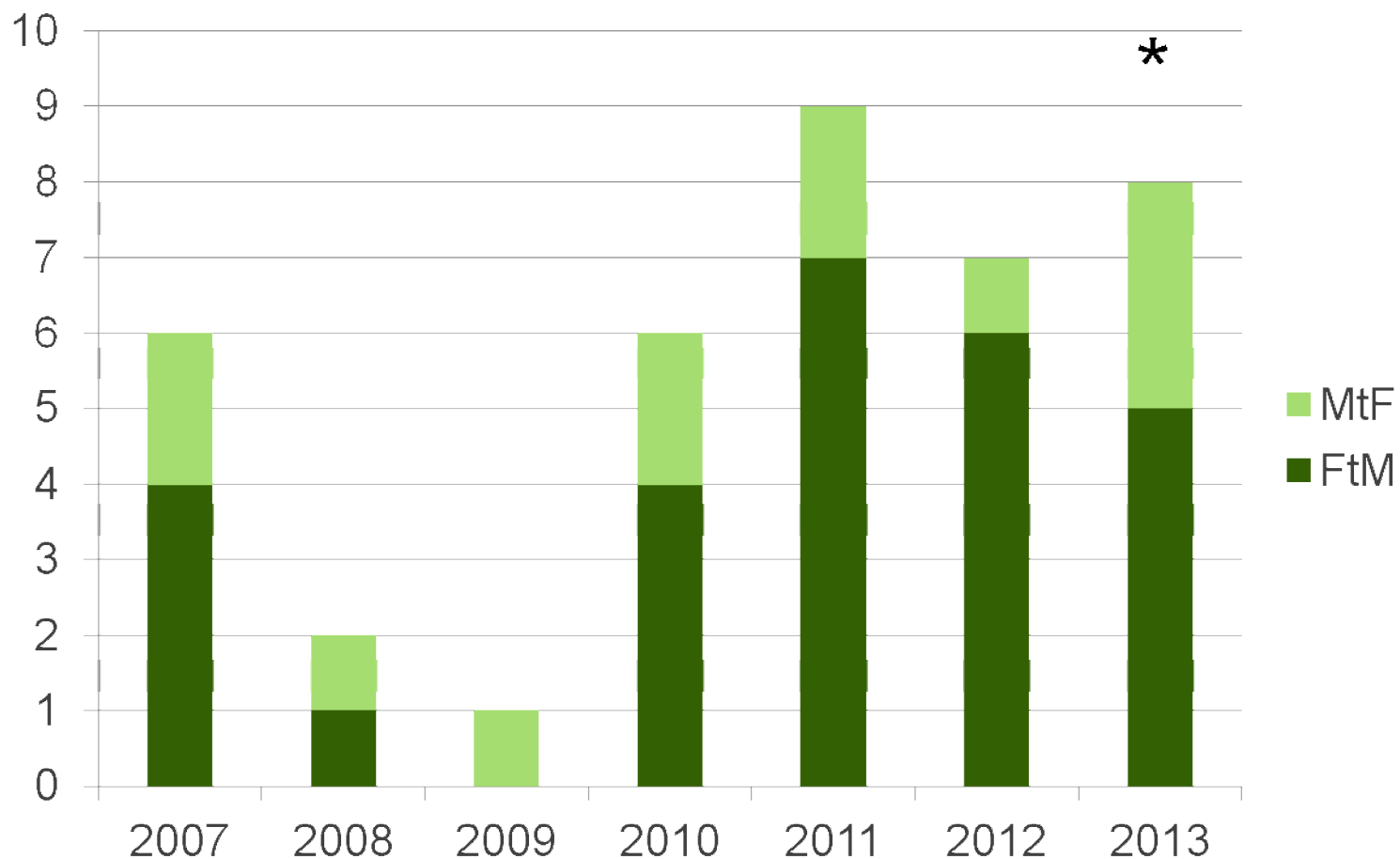
Fortsætter i observationsforløb (TS eller sidestillet hermed) 1.beslutningskonference efter i alt et år

Ikke i observationsforløb, men konference med Gynækologer mhp. hormonbehandling i SK/RH regi (TS og sværere kønsidentitetsproblematik)

Tilbydes rådgivende samtaler (Ikke TS eller sværere kønsidentitetsproblematik)

Afsluttes (Ikke TS eller sværere kønsidentitetsproblematik, ønsker ikke rådgivning, sværere psykisk eller anden komorbiditet)

Antal afgørelser fra Sundhedsstyrelsen

Det er ansøgninger, der venter på svar fra SST
Afslag – 1 i 2007, 1 i 2009 og 2 i 2010. Alle MtF